

32. festival: Turizmu pomaga lastna glava

Kultura in turizem

Mali oglarji

Seminarska naloga Turističnega krožka OŠ Spodnja Idrija

Projektna naloga za 32. festival TURIZMU POMAGA LASTNA GLAVA turističnega krožka OŠ Spodnja Idrija: **Mali oglarji**

KAZALO

AVTORJI	3
UVOD.....	4
ZGODOVINA OGLARJENJA	5
INTERVJU	6
Spremljevalna dejavnost za otroke: Mali oglarji	10
POVZETEK	12
SUMMARY	13
TRŽENJE	14
ZAHVALE	15
VIRI	15

AVTORJI:

Člani turističnega krožka OŠ Spodnja Idrija, Šolska 9, 5281 Sp. Idrija

-Tonja Hladnik, 9.a.

-Tereza Hladnik, 9.a.

-Hana Trček, 9.a.

-Jerneja Brus, 9.a.

-Gaja Rejec, 9.a.

-Veronika Vončina, 6.a.

Mentorica: Ana Sever Božič

Prevod v angleščino: Ana Sever Božič

Računalniška obdelava: Gaja Rejec

UVOD:

»Razvoj slovenskega turizma smo zgradili na osnovi trajnosti. To je temelj od katerega ne odstopamo, čeprav je ta strategija najbolj poslovno osredotočena doslej. Z njo opredeljujemo posebna področja za razvoj turizma in se zavezujemo k napredku na destinacijah z največjim turističnim potencialom. Nadaljevali bomo tudi z vsemi aktivnostmi trajnostnega upravljanja in razvoja na čelu z Zeleno shemo slovenskega turizma. **»Trudili se bomo za visoko valorizacijo naravnih in kulturnih virov ter načrtno vključevanje dediščine v turistično ponudbo.«** Renata Martinčič, generalna direktorica Direktorata za turizem na MGRT (povzeto iz: STRATEGIJA TRAJNOSTNE RASTI SLOVENSKEGA TURIZMA 2017-2021, ključni poudarki)

Idrijska občina ima bogato kulturno dediščino. Prvi asociaciji v povezavi z mestom sta čipka in živosrebrni rudnik. Festival idrijske čipke, ki poteka vsako leto konec junija ima dolgoletno tradicijo in privablja številne obiskovalce od blizu in daleč. Z vsakim letom v to malo mesto prispe več avtobusov s tujimi registrskimi tablicami. Tehniška dediščina mesta je uvrščena na UNESCOV seznam in s tega naslova tudi rudnik in dediščina živega srebra privabljata vse več gostov. Rudnik živega srebra v Idriji je omogočal zaslužek in delo številnim, ne le rudarjem, tudi prebivalcem okoliških krajev in vasi. Ena od takih so Krnice, vas na planoti nad Spodnjo Idrijo, ki je svoj vir zaslužka našla tudi v oglarjenju. Ta obrt je od časov po prvi svetovni vojni, pa do 60. let 20. stoletja dajala kruh marsikateri družini v Idrijskih Krnicah in Masorah. Najprej so oglje prodajali v Italijo, kasneje pa v Rudnik Živega srebra v Idriji. Rudnik je za žganje rude potreboval veliko oglja. Največ ga je do Idrije prispelo iz Trnovskega gozda, po svojih zmožnostih pa so prispevali tudi oglarji iz Idrijskih Krnic. TD Krnice oživlja tradicijo oglarjenja z »Oglarskim praznikom« že dobrih dvajset let. V podporo in priznanje njihovega truda smo želeli dopolniti njihovo Kulturno-etnološko prireditve s ponudbo za otroke, ki smo jo naslovili **»Mali oglarji«**. Idejo smo dobili po pogovoru z g. Pavletom Magajne, ki je izkazal veliko zadovoljstvo ob povabilu rekoč, da je prenašanje običaja iz roda v rod temeljni namen TD Krnice. Na osrednji dan prireditve, zadnjo nedeljo v avgustu poteka tradicionalno tekmovanje v postavljanju miniaturnih oglarskih kop, ki se ga udeležijo člani okoliških turističnih in

sorodnih društev. **Z idejo, da se v prireditvah vključi tudi otroke, bomo vzporedno z glavnimi tekmovanjem priredili sorodno tekmovanje prilagojeno otrokom.**

ZGODOVINA OGLARJENJA:

Proizvodnja oglja je v prazgodovini pomenila osnovo za pridobivanje kovin, predvsem bakra, bronca in železa. Ogljarjenje je bilo osnovni izvor sredstev za balzamiranje trupel pomembnih oseb v egipčanski kulturi (3100 do 332 pr.n.št.)

Lahko trdimo, da je oglje spremljalo človeške kulture tudi do srednjega veka, posebno v tiste kraje, kjer se je razvijalo rudarstvo in pridobivanje železa. Pri nas se je šele v dobi renesanse razmahnilo železarstvo. Brez gozdov in obsežne proizvodnje oglja, ga ne bi bilo. Z razvojem rudarstva in železniškega prometa, je premog začel nadomeščati oglje v metalurgiji, vendar ga predvsem v fužinarstvu ni nadomestil. V teh časih gozd ni imel take vrednosti kakor danes in je bilo oglje pomemben proizvod vse do 90ih let 19. stoletja, ko se je bukov les začel uporabljati tudi v tehnične namene in je dosegal boljšo ceno kot oglje.

Ogljarjenje je doživelo največji razmah v 19. stoletju, ko se je močno razvilo fužinarstvo. Okrog leta 1848 se je tako največ oglja pridobivalo na Gorenjskem ter v Kočevskem Rogu, manj na Dolenjskem in majhne količine na Notranjskem. Veliko so ga kuhali tudi v Trnovskem gozdu in ga vozili v rudnik živega srebra v Idriji. Na Krniški planoti so bili v začetku v večini tuji ogljarji. Največ jih je prišlo iz Furlanije. S seboj so prinašali svoje šege in navade, svoj način prehrane, predvsem pa veliko revščino, kajti prihajali so iz najrevnejših krajev, ki si jih lahko zamislimo. Ti ogljarji se nikjer niso naselili za stalno; bili so tako imenovani potujoči ogljarji.

Ko so se razvili modernejši načini železarstva in povečale možnosti za prevoz hlodovine oz. drv, se je ogljarjenje močno zmanjšalo. Okoli l. 1930 je znašala letna proizvodnja oglja v Sloveniji samo še 28-30 tisoč ton, predvsem za izvoz. Po drugi

svetovni vojni je bilo močno razširjeno na Dolenjskem, kjer se je ohranilo vse do danes. Ohranilo se je še drugod po Sloveniji (Škofjeloško hribovje, Pohorje, Trnovski gozd.

INTERVJU:

Pogovarjali smo se z gospodom Pavletom Magajne, aktivnim članom TD Krnice in velikim poznavalcem lokalne zgodovine. Nazorno in z občutkom nam je predstavil ne le zgodovino oglarjenja v naših krajih, temveč nam je postregel tudi z zelo zanimivi podatki, ter neprecenljivo lastno izkušnjo. Gospod Pavel Magajne je z veseljem sprejel naše povabilo, saj meni, da je prenašanje lokalnih običajev na mlajše rodove velikega pomena.

Zakaj so večinoma uporabljali oglje?

Gospodinje so ga uporabljale za likanje, potrebno je bilo v kovaštvu, oglje so vozili tudi v Italijo, kjer so se italijanske gospe grele z njim, saj je bilo to zelo gosposko, ker se pri kurjenju zelo malo kadi in je malo saj. V večini pa so ga vozili v Idrijski rudnik dokler niso začeli uporabljati rotacijskih peči.

Na kakšnih območjih pa so kurili kope?

Na težje dostopnih, odročnih krajih, kjer niso mogli tovoriti lesa iz gozda. Saj je bilo oglje precej lažje spraviti iz gozda, nosili so ga pa sami. Na hrbtih, z živino ali z žičnicami (ta način so v naše kraje prinesli Furlani.). Oglje so do Sp. Idrije prevažali sami z vprego, potem pa so naprej vozili tovornjaki, vlaki...

Kako je sploh potekalo samo kurjenje kope?

Zravnati so morali okrogel prostor-kopišče. S premerom 7 ali 8 m, odvisno od velikosti kope. Drva so nažagali na dolžino približno 1m. Na sredi kopišča so v krogu zapičili kole, v sredini so pustili luknjo, potem pa drva centrično zlagali okoli-1. sklad, zatem še 2. sklad na vrh, včasih še 3. Zatem pa so les zaščitili z vejami, listjem, nazadnje z zemljo. V kopo so nasuli oglje in nanj trske, da je kopa začela goreti. Ogenj so spravljali po »dimniku« (luknji na sredini) navzgor. Vsakih nekaj ur je bilo potrebno kopo »basat« ali »bokat«, t.j. nasipati trske v kopo. Podnevi in ponoči. To je trajalo približno 2 dni. Ko so na vrhu krajne drve gorele, so odprtino zamašili.

Okrog kope so z vrha postopoma delali luknje in regulirali dotok zraka. Kopa je lahko velika od nekaj kubičnih metrov tudi do 100. Od tega je bilo tudi odvisna dolžina gorenja. Največkrat se je kurilo okoli 60 m³ in to je gorelo približno 14 dni. Ko je kopa zgorela in se ohladila so jo začeli trgati z grabljami. Oglje se je nalagalo v vreče s posebnimi vilami. Morali so biti zelo previdni saj je večkrat lahko še kaj tlelo. Oglje so do Sp. Idrije prevažali sami, potem pa so naprej vozili z tovornjaki, vlaki...

Kakšni so bili najpogostejši zapleti?

Razmere niso bile vedno idealne. Prišle so nevihte z dežjem in vetrom ter odpihnile zemljo s kope in se je kopa vžgala. Ne glede na vreme je bilo kopo potrebno takoj zametati in pokriti nazaj. Kar nekaj jih je tudi zgorelo in je šlo v nič več mesecev dela. Včasih je burja več tednov pihala iz ene smeri in to je bilo sila nerodno, saj je na eni

strani bilo potrebno kopo pokrivati, na drugi strani pa odpirati in večkrat ni enakomerno zgorela. Ko so naložili oglje v vreče je bilo potrebno stražiti, da se vreče niso spet vžgale, saj se je lahko zgodilo, da je kje še kaj tlelo.

Katere vrste lesa so uporabljali?

Od začetka so kurili vse, tudi iglavce, a so ugotovili da so najboljši listavci, posebej cenjeno in težko je bilo bukovo oglje. Zanimivo je, da je bila zaželjena leska, saj se je to oglje uporabljalo tudi za tobak.

Kdo je oglaril?

Med vojnama so Furlani veliko kuhali po gozdovih in z družinami živeli v barakah. Glavna prehrana je bila polenta in mleko iz okoliških kmetij. Oglarili so bajtarji ki so imeli kakšen kos gozda in to jim je predstavljalo preživetje. Po 2. vojni so že moji bratje in oče kuhali oglje. Večinoma je stražil samo eden in so se lahko malo izmenjavali. Če oglar ni imel zamenjave je bil kakšen teden od doma saj je moral vedno stražiti kopo in bilo je kar naporno.

Kakšno delo je bilo to?

Bilo je kar nevhvaležno, naporno delo. Ko sem bil le deček sem dolgo časa prosil brata naj me vzame s seboj, ko je kahal oglje in kmalu je to veselje splahnelo, saj je moral oglar vedno nadzorovati kopo in vsakih nekaj ur, tudi ponoči vstajati.

Kako pa je z oglarskim praznikom?

Začetki segajo v leto 1991 ko se je začelo tradicionalno postavljanje kope, da bi se ta tradicija ohranila. Nekajkrat je sicer odpadlo a se sedaj bližamo že 30 letnici. Prvotna ideja je bila da bi oglarjenje prikazali s tekmovanjem v postavljanju kop, a prižgemo

tudi večjo kopo ki gori med prireditvijo. Prireditev poteka 3 dni, zadnji vikend v avgustu.

Spremljevalna dejavnost za otroke: Mali oglarji

Komu je program namenjen? Otrokom do 12 let, ki bodo prireditev obiskali skupaj s starši.

Kje? Idrijske Krnice.

Kdo bo vodil aktivnost? Dekleta iz turističnega krožka OŠ Sp. Idrija.

Kdaj? Zadnjo nedeljo v avgustu.

Kakšna je cena? Prireditev je brezplačna.

Kaj pa v primeru slabega vremena? Slabo vreme je žal prevelika ovira, zato prireditev odpade.

PRIPOMOČKI:

-Koli in drva za pripravo kope

-Kup zemlje, kup listja in kup vej

-Grabljice, vedro in lopatke

Opis aktivnosti: Vsi otroci do 12 let, ki bi pri aktivnosti radi sodelovali se zberejo ob določeni uri na določenem mestu. V dogovoru s TD Krnice bomo določili čas otroškega tekmovanja. Najverjetneje bo uvod v tekmovanje odraslih. Članice turističnega krožka OŠ Spodnja Idrija bodo otrokom na zanimiv in zabaven način podale nekaj podatkov o oglarjenju, ki jim bodo prišli prav ob zaključnem kvizu. Zatem bodo otroci seznanjeni s pravili tekmovalnega dela.

Tekmovalo se bo v postavljanju mini kope, vendar bodo otroci za razliko od odraslih imeli »sestavine« za izdelavo kope že pripravljene. Glede na število prijavljenih skupin se

bo pripravilo prizorišče z materiali. Skupine otrok se bodo postavile v vrsto ob označeno mesto, kjer jih bodo čakali koli in drva ter označeno mesto, kjer bodo kopo postavljali.

V prvem delu tekmovanja bodo skupine pravilno, v čim krajšem času zaključile prvi dve fazi izdelave kope – postavljanje kolov in zlaganje drv. Točke bodo skupine zbirale glede na pravilnost izdelave teh dveh faz in glede na čas (komisija).

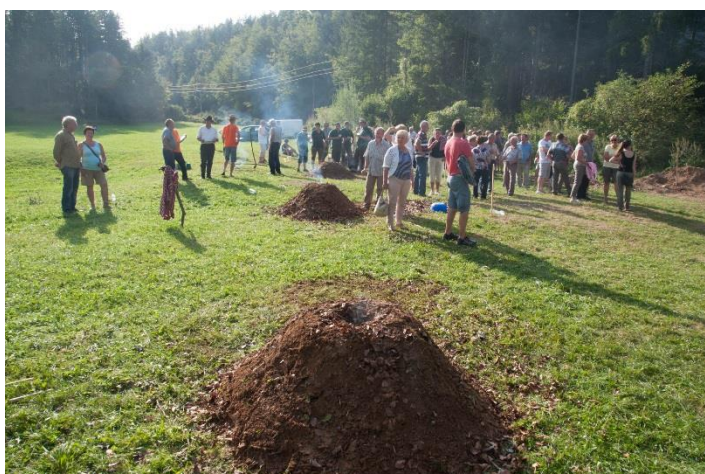
V drugem delu tekmovanja bodo na način štafetnih iger, na oddaljenih kupih zemlje, listja in vej, nabirali zadosti materiala (z grabljicami, vedrom in lopatkami), potem pa kopo najprej pokrili z vejicami, potem listjem in nazadnje še z zemljo. Tudi v tem delu bodo izbirali točke, kot v prvem.

V zadnjem delu tekmovanja bodo skupine odgovarjale na vprašanja v kvizu in se borile še za zadnje točke.

Sledila bo razglasitev najboljših in razdelitev nagrad.

DOVOLJENJA in varnost:

Posebna dovoljenja niso potrebna. Za varnost bo poskrbljeno s strani TD Krnice.

POVZETEK:

Oglarjenje je ena od obrti na Slovenskem, ki ima dolgo tradicijo. Količina premoga, ki se je na Krniški planoti pridobila, se sicer res da ne more primerjati z drugimi centri po Sloveniji, vendar sta na Krniški planoti volja in želja tamkajšnjega Turističnega društva, da običaj oglarjenja ohranja pri življenju vendarle močnejši kot marsikje po Sloveniji. Pri turističnem podmladku na OŠ Spodnja Idrija smo spoznali pomen oglarskega praznika in začutili potrebo, da našo podporo izrazimo s svojim prispevkom. Ker so tudi predstavniki TD Krnice z veseljem sprejeli naše povabilo k sodelovanju, rekoč da je najpomembnejša naloga društva prenašanje znanja na mlajše rodove, se je med nami spletlo res močno sodelovanje.

S stališča operativnega načrta trženja kulturnega turizma Slovenije 2018-2020 (ONKULT) bomo z našim produktom »Mali oglarji« etnološki turizem podeželja približali ne samo mlajšim generacijam, temveč bomo oglarski praznik morda naredili za kanček zanimivejši tudi za tuje obiskovalce, ki se bodo po obisku UNESCOve Idrije odločili še za ogled te prečudovite etnološke prireditve, ki je nenazadnje tudi kulinarično zanimiva destinacija.

SUMMARY:

Charcoal burning craft is a tradition with a rich history in Slovenia. Although the amount of charcoal cannot be compared to some other centres in our country, but the will and desire of the local tourist society in Krnice to keep this tradition alive for the future generations are much stronger than elsewhere. The tourist youngsters of Primary school in Spodnja Idrija have recognised the importance of the charcoal holiday in Krnice that takes place annually and have decided to contribute to the recognizability of the holiday. The members of the local tourist society in Krnice were more than happy to help us, saying their primary goal is to pass the tradition to the younger generations.

We have pursued our studies in regard of Slovenian »Plan of marketing the cultural brand in tourism 2018-2021 (ONKULT)«. With our product »**Little charcoal makers**« the ethnological tourism of the countryside will not only be drawn closer to younger generations, but foreign visitors as well. Visiting UNESCO Idrija, the charcoal holiday on Krnice plateau is just a short drive away and both destinations together will give a foreign tourist a truly unique cultural experience with the taste of some simple but delicious local food.

TRŽENJE:

Skupaj s TD Krnice se bomo ponovno prijavili na nacionalni razpis (STO), prireditev pa podpira tudi občina. Zelo učinkovita promocija je preko lokalnega radija, ter zadnja leta prek različnih brezplačnih web portalov (nekaj jih je navedenih spodaj), ki jih ljudje spremljajo, ko se odločajo, kam bodo šli. TD Krnice je vključeno v Društvo oglarjev Slovenije, ki ravno tako obvešča o prazniku. Letošnje leto bomo naš produkt oglaševali kot popestritev programa in s tem privabili več obiskovalcev.

TIC Idrija bo objavil naš produkt na njihovi strani www.visit-idrija.si, ter v mesečni periodiki, ki izhaja pod njihovim okriljem. Za goste, ki bodo obiskali njihovo poslovalnico v centru Idrije, pa bodo na voljo plakati in zloženke.

www.regionalgoriska.si <https://www.sta.si> www.primorskival.si
<https://www.napovednik.com> <https://www.facebook.com> www.visit-idrija.si

SODELAVCI IN KONTAKTI:

-TD Krnice

-**Kontakt:** Domen Strel, predsednik

-**Telefon:** 041819735

-**E-mail:** ales.magajne@gmail.com

-**Domača stran:** <https://www.facebook.com/groups/105813456119702/>

AVTOR FOTOGRAFIJ:

Avtor vseh fotografij je Aleš Magajne, ki je fotografije posnel na oglarskih praznikih iz prejšnjih let.

ZAHVALE:

Posebna zahvala gre TD Krnice, predvsem g. Pavletu Magajne za obisk na naši šoli in nazorno in zanimivo podano znanje o oglarstvu, g. Alešu Magajne za vso pomoč, izkušnje in podporo ter fotografije, ki jih je prispeval.

VIRI:

- Kordiš Franjo, *Idrijski gozdovi skozi stoletja*, Idrija 1986
- *Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021*, ključni poudarki, publikacija ministrstva za gospodarstvo, 2017
- *Operativni načrt trženja kulturnega turizma Slovenije 2018-2020*, ONKULT, STO, 2017
- [https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kultura_kot_dvoletna_tematika_2018-2020 .pdf](https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kultura_kot_dvoletna_tematika_2018-2020.pdf)
- www.visit-idrija.si
- <https://dole.si/oglarstvo.html>
- [www.zgs.si/fileadmin/zgs/.../OGLARSTVO V SLOVENIJI VABILO BILT EN.doc](http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/.../OGLARSTVO_V_SLOVENIJI_VABILO_BILT_EN.doc)
- <https://sites.google.com/site/ogljarskiklub/zgodovina-ogljarijenja/ogljarijenje-na-slovenskem>